

УДК 731.71

ББК 74.200.554

Любомира Ілійчук

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Однією з найгостріших проблем сучасності є проблема охорони і збереження здоров'я, яке є інтегральним показником суспільного розвитку країни, відображенням її соціально-економічного та морального стану, могутнім фактором формування демографічного, економічного, трудового та культурного потенціалу суспільства. Сьогодні демографічна криза в Україні, яка зумовлена Чорнобильською катастрофою, важким загальним екологічним станом, соціально-економічними негараздами та деякими іншими об'єктивними й суб'єктивними чинниками, поставила нашу державу перед реальною загрозою етногеноциду. Зазначимо, що поряд із вищеперерахованими чинниками виникнення і поглиблення демографічної кризи в нашій державі значне місце посідають низька медична й валеологічна освіченість і культура не тільки найширших верств населення, а й багатьох фахівців, метою професійної діяльності яких є формування, збереження і зміцнення здоров'я людини, тобто і лікарів, і педагогів, і керівників усіх рівнів [2, с.6].

Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я, тому суспільство й держава відповідальні перед сучасним і майбутнім поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України. Згідно з цим держава повинна забезпечити пріоритетність охорони здоров'я у діяльності країни, поліпшити умови праці, навчання, побуту і відпочинку населення, сприяти розв'язанню екологічних проблем, вдосконаленню медичної допомоги і запровадженню здорового способу життя. Оскільки інтелект, національна свідомість нації, її духовне і фізичне здоров'я як особистісно значущі якості набувають сьогодні дедалі зростаючого значення, то держава повинна визначити правові, організаційні, економічні та соціальні відносини у галузі охорони і збереження здоров'я

суспільства з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їхнє здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості тощо. Вищезазначене зумовлює гостру актуальність комплексного підходу до вирішення проблематики здоров'я в сучасній Україні, а особливо охорони, збереження і зміцнення здоров'я підрастаючого покоління.

Сьогодні проблема охорони і зміцнення здоров'я особистості є предметом уваги вчених, що працюють в галузі медицини, психології, педагогіки та інших суспільних наук, серед яких Г.Апанасенко, В.Бабич, В.Базарний, І.Бех, Б.Ведмеденко, Н.Завидівська, В.Казначеев, А.Капська, С.Кириленко, Д.Колесов, Г.Кривошеєва, С.Лебедченко, Ю.Мельник, В.Мороз, Н.Пясецька, Л.Татарнікова та ін.; різноманітні аспекти валеологічного виховання й освіти досліджено у працях Н.Абаскалової, Г.Брадiк, О.Вакуленко, В.Горащука, Л.Дихан, О.Дубогай, В.Колбанов, С.Кондратюк, О.Міхеєнко, С.Свириденко, Л.Татарнікової тощо; науково-теоретичні положення, що розкривають концептуальні основи процесу формування здорового способу життя, валеологічної грамотності і валеологічної культури педагогів висвітлено у дослідженнях Ю.Бойчук, А.Гордєєва, Т.Книш, О.Корнілов, Л.Мітіна, С.Лебедченко, В.Нестеренко, І.Поташнюк, Н.Трігуб, Т.Форманюк та ін.

Опираючись на результати і положення психолого-педагогічних наукових праць визначимо мету даного дослідження, яка полягає у розкритті організаційно-педагогічних засад охорони, збереження і зміцнення здоров'я учнівської молоді, визначенні основних шляхів і напрямів формування здорового способу життя, охорони і збереження здоров'я підрастаючого покоління.

Охорона і збереження здоров'я підрастаючого покоління є нагальною проблемою сьогодення, оскільки за будь-яких соціально-економічних умов

воно визначає майбутнє держави, інтелектуальний, фізичний і моральний потенціал нації. Однак, упродовж останніх років в Україні зберігається тенденція до погіршення стану здоров'я учнівської молоді, що зумовлено негативними факторами соціального, економічного та психоемоційного характеру. Тому проблема збереження і зміцнення здоров'я дітей, їх навчання та виховання відповідно до засад здорового способу життя є предметом турботи суспільства і держави, на необхідності вирішення якої акцентується в Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти України, Законі України про “Загальну середню освіту”, Національній програмі “Діти України”, Концепції “Здоров'я через освіту”, Концепції неперервного валеологічного виховання та освіти в Україні тощо. Одним із пріоритетних завдань навчальних закладів, як зазначається в основах законодавства України, є охорона і зміцнення здоров'я. Зокрема, Національна доктрина розвитку освіти України своїми пріоритетними напрямками проголошує збереження та зміцнення здоров'я особистості; формування свідомої мотивації щодо здорового способу життя, навичок дбайливого ставлення до власного здоров'я та життя інших; вміння своєчасно приймати відповідальні рішення для запобігання шкідливим звичкам [5].

Сьогодні надзвичайно важливим завданням освіти в Україні є сприяння розвитку молодого покоління, формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і психічного здоров'я. У вирішенні цього завдання важливу роль відіграє загальноосвітня школа, яка повинна забезпечити виховання в учнівської молоді свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я школярів [3, с.5]. Поряд з цим, збереження та зміцнення здоров'я дітей потребує цілеспрямованих, взаємопов'язаних зусиль як закладів освіти, так і медичних установ, соціальних інститутів, батьків та громадськості. Адже тільки у співпраці освітян, медичних

працівників, громадських організацій і державних установ можливо досягти успіхів у справі сприяння формуванню здорового способу життя підростаючого покоління, охорони і збереження здоров'я учнівської молоді.

У контексті дослідження варто відзначити, що результати медичних обстежень свідчать, що проблема втрати дитиною здоров'я під час навчання у школі набуває сьогодні усе більш загрозливих форм прояву. Чинниками, які впливають на здоров'я дитини виступають, насамперед, організаційно-педагогічні, до яких входять класно-урочна система навчання, стиль роботи вчителів, відсутність загальної ціннісної установки учнів та вчителів на здоровий спосіб життя, формалізація оздоровчих заходів у життєдіяльності школи, нестача психологічної підтримки, санітарно-гігієнічних умов навчання та ін. Якщо звернутись до досліджень фізіологів і психологів то вони свідчать, що під впливом шкільних факторів ризику (стресова тактика педагогічних впливів, інтенсифікація та нераціональна організація навчально-пізнавального процесу, невідповідність методик і технологій навчання віковим і функціональним можливостям дітей) відбувається порушення механізму саморегуляції фізіологічних функцій організму, що сприяють розвитку в учнів ряду хронічних захворювань, сповільнюється ріст і загальний розвиток дітей, руйнується їх здоров'я [1, с.211]. Тому виникає гостра необхідність подолання цих негативних явищ, що повинно відбуватися у таких напрямках: ознайомлення і розширення уявлень дітей про здоровий спосіб життя за умови збагачення змісту навчальних предметів фізіологічними, біоритмологічними, медичними та гігієнічними знаннями; координація впливу суб'єктів, що виховують (педагоги, медичні працівники та психологи, батьки) з метою формування у школярів здорового способу життя; удосконалення організаційно-педагогічних умов виховання у підростаючого покоління здорового способу життя шляхом створення у навчально-виховних закладах служби управління вихованням здорового способу життя [4, с.5-6].

Поряд із вищезазначеним, важливим шляхом збереження і зміцнення

здоров'я учнівської молоді є впровадження в освітньо-виховний процес сучасних новітніх технологій навчання, які повинні опиратися на вікові та індивідуальні особливості природного розвитку дитини, використовувати творчу обдарованість, дитячу уяву, ігровий потенціал вихованців; використання засобів різних видів фізкультурно-спортивної роботи, нових форм, методів і прийомів вдосконалення спортивної майстерності на рівні здібностей, обдарованості і таланту дітей; організації активного рухового дозвілля. Тому навчально-виховна діяльність загальноосвітньої школи повинна бути спрямована на освіту в галузі здоров'я, що супроводжується логічним супроводом процесу навчання й виховання; залучення дирекції школи, учителів, учнів та їхніх батьків до програм зміцнення здоров'я, які сприятимуть і допомагатимуть дотримуватися здорового способу життя; формування культури здоров'я школярів через втілення здоров'язберігаючих технологій.

Важливо зазначити, що важливим напрямом збереження і зміцнення здоров'я учнівської молоді є розвиток шкільної валеологічної освіти, що повинно полягати не тільки у викладанні валеології, основ безпеки життєдіяльності, основ здоров'я як навчальних предметів, підвищенням якості викладання фізичної культури і збільшенням кількості навчальних годин на фізичне виховання, а в створенні у навчальному закладі умов, що дозволять учням зберігати і зміцнювати своє здоров'я, формувати таку потребу у дітей. Тому вся система шкільної освіти повинна забезпечувати валеологічний підхід щодо організації і забезпечення діяльності учнів у навчальному процесі, який передбачає наявність наступних складових: валеологічно обґрунтований розклад навчальних занять; валеологічно педагогічно організована навчальна діяльність школярів; використання активних форм і методів навчання; дотримання санітарно-гігієнічних норм не тільки у навчальних приміщеннях, але й у забезпеченні рухової і розумової діяльності дітей; створення позитивної психологічної атмосфери у процесі навчання і виховання, спілкування та взаємодії вчителя і учнів; формування у

школярів валеологічної грамотності, яка передбачає не тільки знання про способи збереження здоров'я але й дотримання поведінки, способу життя з точки зору їхнього впливу на стан здоров'я [1, с.211].

Необхідно відзначити, що ще одним важливим напрямом, який забезпечує збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління є реалізація державної політики у даній сфері. Так, сьогодні державою визначено організаційно-управлінські, нормативно-правові та інші засади її розвитку у нових соціально-економічних умовах, закріплено прогресивні тенденції з окремих напрямів фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в Україні, що повинно призвести до певних позитивних змін у сфері охорони здоров'я. Поряд з цим, держава сприяє утвердженню здорового способу життя населення шляхом розповсюдження наукових знань з питань охорони здоров'я, організації медичного, екологічного і фізичного виховання, здійснення заходів, спрямованих на підвищення гігієнічної культури населення, створення необхідних умов для занять фізкультурою, спортом і туризмом. З метою виховання здорового молодого покоління з гармонійним розвитком фізичних і духовних сил держава забезпечує розвиток широкої мережі дитячих садків, шкіл-інтернатів, оздоровниць, таборів відпочинку та інших дитячих закладів. Дітям, які перебувають на вихованні в дитячих закладах і навчаються у школах, забезпечуються необхідні умови для збереження і зміцнення здоров'я та гігієнічного виховання [2, с.199].

Таким чином, турбота про здоров'я учнівської молоді є важливим показником ставлення держави до проблем підростаючого покоління, а формування у школярів культури здорового способу життя визначається одним із пріоритетних напрямів освіти, яка повинна сприяти застосуванню знань учнів про збереження і зміцнення здоров'я у щоденному житті; посилити валеологічно доцільну поведінку дітей та зменшити поведінку ризиковану для здоров'я; забезпечити оволодіння школярами знаннями про здоров'я та навичками його оцінки; навчити учнів приймати усвідомлені,

зважені рішення, що дозволяють зберегти та покращити своє здоров'я, реалізовувати рішення щодо покращання свого фізичного, соціального і психічного здоров'я, а також здоров'я своїх однолітків, родини, суспільства, що є важливим у процесі формування громадян України ХХІ століття.

Список літератури

1. Адєєва О.В. Підготовка майбутніх педагогів до валеологічного забезпечення професійної діяльності як педагогічна проблема // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 43. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2006. – С.209-212.
2. Валеологія в школі: Методичний посібник для керівників загальноосвітніх навчальних закладів та методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти / Авт. кол. Ю.Жеребецький та ін. – К., 2001. – 236с.
3. Закон України “Про загальну середню освіту” // Освіта України. – 1999. – № 25. – С. 5.
4. Кондратюк С.М. Інтегративний підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2003. – 20с.
5. Національна доктрина розвитку освіти України. – К., 2002. – 24с.

У статті визначено організаційно-педагогічні засади охорони, збереження і зміцнення здоров'я учнівської молоді, визначено педагогічні умови формування здорового способу життя у школярів, обґрунтовано основні шляхи і напрями охорони і збереження здоров'я підростаючого покоління.

Ключові слова: здоров'я, збереження, зміцнення, охорона, формування, здоровий спосіб життя, учнівська молодь.

In the article certainly organizationally pedagogical principles of guard, maintainance and strengthening of health of young people, certainly pedagogical terms of forming of healthy way of life for pupils, grounded basic ways and

directions of guard and maintainance of health of rising generation.

Key words: health, maintainance, strengthening, guard, forming, healthy way of life, young people.